

UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE
FILOZOFICKÁ FAKULTA
JAZYKOVEDNÝ ÚSTAV ĽUDOVÍTA ŠTÚRA SAV

Mgr. Anna RAMŠÁKOVÁ

**Opis zvukovej a tvaroslovnej roviny
hornokysuckých pomedzných a kysuckých goralských nárečí**

DIZERTAČNÁ PRÁCA

Študijný odbor: 2.1.27 slovenský jazyk

Školiteľka: prom. fil. Adriana Ferenčíková, CSc.

Bratislava 2010

Čestné vyhlásenie

Vyhlasujem, že predloženú dizertačnú prácu som vypracovala samostatne pod vedením školiteľky s použitím odbornej literatúry uvedenej v zozname bibliografických odkazov.

Bratislava jún 2010

.....

Pod'akovanie:

Ďakujem školiteľke prom. fil. Adriane Ferenčíkovej, CSc., za odborné vedenie a cenné rady pri vypracovávaní mojej dizertačnej práce. Rovnako kolegom a mojej rodine, osobitne matke za všestrannú podporu.

OBSAH

Predhovor	7
Abstrakt	8
Skratky a značky	9

I. ÚVOD (1.1. – 1.7.)

1.1. Predmet a ciele práce	10
1.2. Teoreticko-metodologické východiská práce	11
1.3. Reprezentatívna vzorka a všeobecná charakteristika informátorov	13
1.4. Zbieranie a spracovanie súčasného nárečového materiálu, materiálové východiská práce	14
1.5. Transkripcia	17
1.6. Kartografické spracovanie jazykového materiálu	18
1.7. Prehľad doterajšej literatúry a prác o nárečiach na Kysuciach	19

II. REGIÓN KYSUCE (2.1. – 2.2.)

2.1. Historický vývin a osídlenie	26
2.2. Skúmané lokality	30
Čierne	30
Oščadnica	32
Skalité	32
Korňa	33
Kornica	34
Turzovka	35

III. ÚZEMNÉ VYMEDZENIE A ČLENENIE SKÚMANÝCH NÁREČÍ .....

IV. FONOLOGICKÁ ROVINA (4.1. – 4.4.)

4.1. Inventár foném	39
4.1.1. Vokály	39
4.1.2. Konsonanty	41
4.2. Fonologická analýza	44
4.2.1. Distribúcia	44
4.2.1.1. Vokalizmus	44
4.2.1.2. Konsonantizmus	69
4.3. Spoločné a rozdielne hláskoslovné javy	85
4.3.1. Spoločné znaky	85
4.3.1.1. Vokály	85
4.3.1.2. Konsonanty	88
4.3.2. Rozdielne znaky	92
4.3.2.1. Vokály	92
4.3.2.2. Konsonanty	95
4.4. Zhrnutie	96
4.4.1. Vokalizmus	97
4.4.2. Konsonantizmus	107

V. MORFOLOGICKÁ ROVINA (5.1. – 5.3.)

5.1. Formálna morfológia – Všeobecná časť	113
5.2. Morfológická analýza	116
5.2.1. Deklinácia	117
5.2.1.1. Substantíva	117
5.2.1.1.1. Deklinácia substantív	120
5.2.1.1.2. Deklinácia maskulín	122
5.2.1.1.3. Deklinácia feminín	154
5.2.1.1.4. Deklinácia neutier	178
5.2.1.2. Adjektíva	196

5.2.1.2.1. Deklinácia adjektív	200
5.2.1.3. Pronominá	223
5.2.1.3.1. Deklinácia pronomín	224
5.3. Zhrnutie	241
5.3.1. Substantíva	241
5.3.2. Adjektíva	275
5.3.3. Pronominá	291
VI. ZÁVER	303
ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV	319
VII. PRÍLOHY	330
ZOZNAM OSÁD A CHOTÁRNYCH NÁZVOV	331
MAPOVÁ ČASŤ	334
NÁREČOVÉ TEXTY	351

PREDHOVOR

Dizertačná práca bola vypracovaná v internej forme doktorandského štúdia v Jazykovednom ústave Ľudovíta Štúra SAV v Bratislave.

Cieľom výskumu bola analýza a opis zvukovej a tvaroslovnej roviny hornokysuckých pomedzných a kysuckých goralských nárečí.

Práca je rozdelená do siedmych častí. V úvodnej kapitole uvádzame predmet a ciele dizertačnej práce, ozrejmujeme metodologicko-koncepčné východiská práce. V osobitných podkapitolách sa venujeme opisu reprezentatívnej vzorky a všeobecnej charakteristike používateľov sledovaných nárečí, zbieraniu a spracovaniu nárečového materiálu, transkripcii, kartografickému spracovaniu jazykového materiálu a prehľadu doterajšej literatúry a prác o nárečiach na horných Kysuciach. Druhá kapitola približuje históriu regiónu Kysúc a skúmané lokality. Územné vymedzenie a členenie sledovaných dialektov uvádzame v tretej kapitole. Štvrtá a piata kapitola tvoria jadro práce. Závěry a perspektívy ďalšieho výskumu sme zhrnuli v šiestej časti. Posledná kapitola práce zahŕňa zoznam osád, v ktorých sme uskutočnili nárečový výskum, mapové vyobrazenia vybraných javov zvukovej roviny a nárečové ukážky, ktoré dokumentujú súčasný stav nárečia vybraných lokalít.

Výsledky práce môžu slúžiť ako východisko ďalšieho výskumu, ako zdroj poznatkov pre jazykovedcov, študentov či iných odborníkov zaujímajúcich sa o mnohorozmernú problematiku nárečí na horných Kysuciach, ktorá je v súčasnosti viac ako aktuálna.

ABSTRAKT

RAMŠÁKOVÁ, Anna: Opis zvukovej a tvaroslovnej roviny hornokysuckých pomedzných a kysuckých goralských nárečí.

[Dizertačná práca]. Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV.

Školiteľka: prom. fil. Adriana Ferenčíková, CSc.

Stupeň odbornej kvalifikácie: PhD.

Bratislava: Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV 2010. 378 s.

Práca sa venuje opisu súčasnej podoby fonologickej a morfolologickej roviny hornokysuckých pomedzných nárečí lokalít Korňa, Kornica, Turzovka a kysuckých goralských nárečí v obciach Čierne, Oščadnica a Skalité. Zameriava sa na vybrané javy zvukovej roviny, pri opise ktorých sa opierame o praslovenské východisko. Podrobne spracúva súčasný deklinačný systém substantív, adjektív a pronomín. Zhrňujúca podkapitola porovnáva deklinačný systém súčasných adjektív a pronomín so skloňovaním v praslovančine. Z hľadiska rozsahu i náročnosti analýzy diferencovaného materiálu už v práci nezaraďujeme komparáciu deklinačného systému substantív so stavom v praslovančine, analýzu a interpretáciu konjugácií a iných slovných druhov, ktoré sú ďalším perspektívnym cieľom výskumu. Súčasťou práce sú nárečové texty a mapy, ktoré prehľadne dokumentujú súčasný stav nárečí vo všetkých vybraných obciach. Rovnako odzrkadľujú dynamické zmeny na uvedených rovinách. Dizertačná práca dokumentuje, prehľbuje a systematizuje poznatky doterajších výskumov v nárečovo značne diferencovanej oblasti na horných Kysuciach; komentuje a aktualizuje dialektologický výskum, ktorý s doplnením archívnych záznamov a ich vzájomným porovnaním poskytuje dostatočne bohatú, informačne nasýtenú bázu pre monografické spracovanie fonologickej a morfolologickej roviny hornokysuckých pomedzných a kysuckých goralských nárečí.

Kľúčové slová:

Diachrónia. Dialektológia. Dialekt. Fonologická analýza. Goralské nárečia. Hornokysucké pomedzné nárečia. Morfologická analýza. Synchronia.

I. ÚVOD

1.1. Predmet a ciele práce

Predmetom dizertačnej práce je opis zvukovej a tvaroslovnej roviny dialektu obcí Čierne, Oščadnica, Skalité, Korňa, Kornica a mesta Turzovka (pozri mapu č. 1).

Dialekt prvých troch obcí má osobitné postavenie vzhľadom na to, že vo svojom jazykovom systéme uchováva súbor fonologických i morfológických javov príznačných pre vývin poľských okrajových (malopoľských, resp. sliezskych) nárečí. Nárečie v lokalitách Korňa, Kornica a Turzovka zaradujeme do skupiny hornokysuckých nárečí pomedzného nárečového areálu (Krajčovič, 1988, s. 232 – 234; pozri mapu č. 2).

Hoci existuje rozsiahla literatúra venovaná výskumu slovenských nárečí, kysucká nárečová oblasť patrí k najmenej preskúmaným. Jej výskumu sa dosiaľ venovalo veľmi málo pozornosti. Dodnes sa kysucké nárečia nemôžu pochváliť žiadnym komplexným či monografickým opisom. Opis zvukovej a tvaroslovnej roviny hornokysuckých pomedzných a kysuckých goralských nárečí je preto veľmi aktuálny.

Výskum nárečí na Kysuciach je o to naliehavejší, pretože sa na ich území stretli a stále sa stretávajú viaceré vývinové tendencie či nárečové typy (moravsko-slovenský, lašský, sliezsky, čiastočne živecký). Paralelne s touto skutočnosťou ich poloha posilňovala vytváranie podmienok pre istý stupeň petrifikácie pôvodného stavu nárečí. Súčasný výskum nárečí na Kysuciach akoby potvrdzoval ich pomedzné situovanie, pretože chýba ich systematický a cieľavedomý výskum.

Do problematiky nárečí na horných Kysuciach sme sa čiastočne pokúsili prispieť diplomovou prácou *Dialekt v obci Skalité*. Dizertačnou prácou *Opis zvukovej a tvaroslovnej roviny hornokysuckých pomedzných a kysuckých goralských nárečí* sme sa rozhodli pokračovať vo výskume nárečí na horných Kysuciach rozšírením objektu výskumu o nárečie piatich lokalít (Čierne, Oščadnica, Turzovka, Korňa, Kornica).

V nadväznosti na doterajšie poznatky o sledovaných nárečiach cieľom dizertačnej práce je:

1. analyzovať a opísať (zdokumentovať) synchronný stav fonologickej a morfológickej roviny nárečí šiestich obcí na horných Kysuciach – Čierneho, Oščadnice, Skalitého, Turzovky, Korne, Kornice;
2. prehĺbiť poznanie dialektov vybraných obcí;
3. prispieť k ich čo najkomplexnejšiemu poznaniu na uvedených rovinách.

Dizertačná práca dopĺňa a prehĺbuje doterajšie poznatky nárečovo značne diferencovanej oblasti. Komentuje a aktualizuje dialektologický výskum na horných Kysuciach. Opis súčasnej podoby fonologickej a morfolologickej roviny hornokysuckých pomedzných a kysuckých goralských nárečí a jeho porovnanie s niektorými prácami slovenských, českých a poľských dialektológov poskytol ucelenejší obraz o stave nárečí vo vybraných obciach na sledovaných rovinách.

1.2. Teoreticko-metodologické východiská práce

Vzhľadom na zameranie práce, ktorým je výskum dvoch jazykových rovín (fonologickej – vokalizmus a konsonantizmus a morfolologickej roviny – substantíva, adjektíva a pronominá) vývinovo dvoch odlišných skupín nárečí, sme sa pri výbere skúmaných javov opierali o prepracovanú koncepciu Atlasu slovenského jazyka (1968 – 1984) a monografiu Goralské nárečia od Júlie Dudášovej-Kriššákovej (1993).

Po určení obcí, ktorých nárečie sa stalo cieľom nášho bádania, sme si určili jednotku jazykového systému, ktorú sme sa rozhodli skúmať. Stala sa ňou psl. hláska, na ktorú sme nazerali ako na prvok skupiny prvkov, ktoré sú vo vzťahoch vzájomnej podmienenosti a zviazanosti. Pozorovanie hlásky v jej bezprostrednom hláskovom okolí nám umožnilo získať prehľad o jej jednotlivých kvalitatívnych zmenách.

Keď sme od seba odčlenili jednotlivé prvky psl. hláskoslovného systému – psl. hlásky, hľadali sme ich terajšie striednice. Pri pozorovaní výskytu súčasných striednic za pôvodné psl. hlásky sme získali realizácie samostatnej hlásky, ktorá nadobudla vlastnosť fonémy s pravidelnou systémovou realizáciou napr. fonémy *y* (napr. v goralských nárečiach v slovách *ryž*, *lyška*, *lyn*, *zymňoki*, *šňyk*, *lyk*, *gřych*, *robili me to* – 3. os. pl. préterita maskulín, *byly mech us dal'eko* – 3. os. pl. préterita feminín a neutier) a pozičného variantu fonémy napr. velárneho *ə* v Oščadnici a v skupine hornokysuckých pomedzných nárečí napr. v slovách *vetər*, *svokər*, *rebərko*, *ocat*, *daska*, *zbatačny* (porov. podkapitoly 4.2.1.1. a 4.4.1.).

Hlásky v našej práci považujeme za artikulačno-akustické jednotky fonetického systému. Niektoré hlásky sú aj fonémami s osobitnými fonologickými variantmi resp. alofónami (Král' a Sabol, 1989).

Po identifikácii inventára foném a jej kombinatórnych variantov, resp. alofón (ustálených typov realizácie fonémy), prvkov fonologickej roviny (Král' a Sabol, 1989) nárečia danej lokality. Nasledovala interpretácia ich realizácie vo vzťahoch k ich

diachrónnemu vývinu, ktorá si vyžiadala aj zohľadnenie zákonitostí tvaroslovných postupov (napr. v skupine kysuckých goralských nárečí vznik a prítomnosť dubletných tvarov v G pl. substantív feminín a neutier *metlof*, *šydlof* oproti tvarom *metel*, *šydel*, ktoré sú výsledkom ich medziparadigmatického vyrovnávania pod vplyvom tvarov G pl. substantív maskulín typu *chlopoř* v kysuckých goralských nárečiach); zánik *ъ v nenáležitej párnej pozícii v substantíve *fša*, či zachovanie rodového rozdielu v l-participiu napr. *džeči a baby lečily*, *sadzily*, *mynsaly*.

Nazeranie na štruktúru prvkov dvoch jazykových podsystémov (fonologického a morfológického) dialektu konkrétnej lokality potvrdilo rôznu stupeň stability ich fungovania napr. upúšťanie od realizácie pozičného variantu *ə* k výslovnosti samostatnej fonémy *e*, resp. fonémy *y* v N pl. maskulín a feminín a adjektív maskulín napr. v prípadoch *pykny/pykni*, *stary/stari*, *fajny/fajni*, *bohaty/bohati*, *roroty/roroti*, *baby/babi* (podrob. pozri podkapitolu 5.3.).

Pri fonologickej analýze sme sa zamerali na hľadanie zhôd a rozdielov jednotlivých javov, na vysvetľovanie ich vzájomných vzťahov a hľadanie príčin ich vzniku.

Nasledovala etapa porovnávaní. Najskôr sme osobitne konfrontovali obidva podsystémy dialektu danej obce v rámci skupiny jedného typu nárečí. Samostatne sme porovnávali fonologický systém nárečí lokalít Korňa, Kornica, Turzovka a obcí Čierne, Oščadnica a Skalité. Pristúpili sme aj k porovnávaní tvaroslovného systému nárečí, opäť najskôr jednej skupiny nárečí (hornokysuckých pomedzných nárečí), potom druhej skupiny (kysuckých goralských nárečí). Napokon sme dospeli do štádia vzájomnej konfrontácie šiestich zvukových a tvaroslovných podsystémov.

Kompaktnosť nášho bádania narúšala geografická a napokon i jazyková izolovanosť dvoch sledovaných skupín nárečí. Až keď sme ich skúmali v širších jazykových súvislostiach (v ich bezprostrednom nárečovom okolí), a teda sme skúmali aj susedné nárečia, ukázali sa plynulé prechody a presahy nárečových jednotiek konkrétnej lokality.

Iba vďaka chápaniu nárečového systému vybranej obce ako organicky zviazanej súčasti rozčlenenej celosti slovenského, resp. poľského jazyka sa mohol aj ich vývin a fungovanie odrážať aj vo vývine a fungovaní uvedených jazykov v úplnosti.

Aby naša vedecko-výskumná činnosť získavala čo najväčšiu objektivitu, uskutočnili sme verifikáciu jej výsledkov. Opierali sme sa o poznatky doterajších vedeckých prác českých, slovenských, poľských jazykovedcov a atlasových prác, ktoré

umožnili verifikovať najnovšie výsledky dialektologického výskumu. Neobišli sme ani diplomové, rigorózne a dizertačné práce, ktoré sa venovali problematike nárečí na Kysuciach.

Dobrym východiskom pri formulovaní záverov a konfrontácie súčasných nárečových opisov a výskumov predchádzajúcich období mohla byť iba podrobná charakteristika hláskoslovného a tvaroslovného systému analyzovaných nárečí.

Naším cieľom nebolo potvrdiť ani vyvrátiť či určiť slovenský, resp. poľský pôvod jednotlivých jazykových javov dialektov vybraných obcí. Chceli sme vytvoriť dobrú východiskovú bázu pre ďalší perspektívny výskum nárečí na horných Kysuciach.

1.3. Reprezentatívna vzorka, všeobecná charakteristika informátorov

Reprezentatívna vzorka na charakteristiku a analýzu zvukového systému a javov aj tvaroslovnej úrovne nárečia každej vybranej lokality predstavujú nárečové prehovory informátorov vo veku od 65 rokov, ktorých sme považovali za najstarších nositeľov dialektu. Táto skupina ľudí si najlepšie zachováva nárečie. Najstaršia generácia aktívnych používateľov nárečia navštevovala ľudovú a meštiansku školu, prevažná väčšina má základné vzdelanie. Šiesti informátori (z celkového počtu 51 osôb) z lokalít s goralským nárečím a štyria (z celkového počtu 23 osôb) obyvatelia, ktorí používajú dialekt patriaci do skupiny hornokysuckých pomedzných nárečí, majú stredoškolské vzdelanie.

Veľmi dobrým výskumným objektom boli ľudia, ktorí mali výraznú artikuláciu i napriek tomu, že neraz horšie počuli. Často žijú sami vo svojej domácnosti, neraz i v bezprostrednom susedstve. Takíto informátori zriedkakedy využívajú mediálne prostriedky a nie sú natoľko ovplyvnení tlakom iných jazykových systémov.

V súvislosti so skupinou po goralsky hovoriacich autochtónov nemožno obísť skutočnosť, že i keď ide o goralské jazykové prostredie s genetickými spojitostami s malopoľskými a sliezskymi nárečiami, ide o obyvateľstvo so slovenským národným povedomím (podrob. pozri Dudášová-Kriššáková, 1993, s. 36 – 39; rovnako porov. nárečovú ukážku č. 6 a 7).

Spoločnou výskumnou metódou bol zvukový záznam spontánneho¹, vopred nepripraveného prehovoru autochtónnych obyvateľov obce, aktívnych používateľov

---

¹ Za najcennejší zdroj informácií o nárečí považujeme spontánny nárečový prejav v známom domácom prostredí jeho nositeľov.

nárečia, ktorí rodnú obec neopustili na dlhší čas. Pri monologickom prejave autochtónov explorátor nenarúša plynulosť ich rozprávania. Pri rozhovore s niektorými informátormi sme však použili aj formu usmerňovaného prejavu.

Prirodzene, pri terénnych výskumoch sa ukazuje, že informátori pri bežnom komunikačnom akte používajú a miešajú prostriedky dvoch či viacerých útvarov slovenského národného jazyka.

V snahe neovplyvňovať jednotlivých informátorov spisovnou, resp. hovorovou formou slovenčinou sme ich oslovovali v goralskom nárečí obce Skalité, ktoré poznáme z autopsie.

1.4. Zbieranie a spracovanie súčasného nárečového materiálu, materiálové východiská práce

Roztrúsenosť chotárov a osád po kopaniciach (podrob. pozri mapu č. 3 a č. 4; pozri podkapitolu 2.1.) a rozsiahla dĺžka každej vybranej lokality si vyžiadala nevyhnutnosť osloviť väčší počet ich obyvateľov.

Vlastný nárečový materiál sme získali v nasledujúcich osadách, resp. v chotároch²: v obci **Čierne** (výskum uskutočnený v 3/4 osád obce) – Brehy (1), Centrum (4), Podvššky (1), Šošnivie (1), U Benčíkov (2), U Gelačákov (1), U Grochalov (1), U Jašurkov (1), U Klužákov (1), U Špili (2), V Pľačisku (1); v obci **Oščadnica** (výskum uskutočnený v centre obce a osihotených osadách) – Beskydek (1), Košariská (2), Magura (1), Rovne (2), U Jendrišáka – (1), U Marguša (2), U Smolky (2), U Švancary – (2), Závozy (1); v **Skalitom** (výskum uskutočnený v 3/4 osád obce) – Centrum: Potok (5), Rieky (1), U Gonščáka (2), Ústredie (1); Kudlov: Pri kaplnke (1); Serafínov: U Francoka (2), U Gamrota (1), Serafínov (2); Tomica (1); Tridsiatok: Sihly (1), Tridsiatok (1), U Rucka (1), U Sventkov (2); v lokalite **Korňa** – Gajdošove (1), Komaniková (1), Korduliakovci (1), Mravcovci (1), U Muchov (1), U Peknika (1), U Sadléka (1), U Sučika (1), U Súhradky (1); **Kornica** (osady popri hlavnej cestnej komunikácii) – Barani (1), Cisárikovci (1), U Šamajov (2); **Klokočov** – Hlavice (1), Hrubý Buk (1), Klin (1), Rybáre (1); **Turzovka** (bez centrálnej časti územia mesta) – **Hlinené** (rozsiahla nárečová časť mesta – Vyšný koniec (3), Plechovka (2)), **Turkov** – časť mesta nárečovo odlišná od časti

---

² V zátvorkách uvádzame počet oslovených nositeľov dialektu, ktorých nárečový prejav sme skúmali.

Hlinené) – U Mravca (1) (hraničná osada s žilinským okresom – nárečie lokality Veľké Rovné).

Dovedna sme oslovili 75 osôb – 51 autochtónov z obcí s kysuckým goralským nárečím a 23 informátorov z lokalít s hornokysuckým pomedzným nárečím.

Základný súčasný nárečový materiál potrebný na analýzu nárečia vybraných obcí sme získali priamym terénnym výskumom. V obci Skalité sme zbierali nárečový materiál už počas magisterského štúdia v rokoch 2000 – 2004, v obci Čierne v lete 2007, v Oščadnici v lete 2008. V meste Turzovka, v Korní a Kornici sme heuristický výskum uskutočnili na prelome mesiacov august a september 2009, kde sme nárečový materiál získali predovšetkým dotazníkovou formou.³

Okrem vlastného dialektologického materiálu sme použili vysoko kvalitnú zvukovú nahrávku (približne dve hodiny zvukového záznamu) oščadnického nárečia z roku 1984 z niekdajšieho Kabinetu fonetiky FiF UK v Bratislave, v súčasnosti deponovanú v archíve Katedry slovenského jazyka FiF UK v Bratislave, ktorej fonetický prepis sme urobili v apríli 2008.⁴

Nárečový materiál, ktorý sme použili na analýzu a opis javov fonologickej a morfolologickej roviny dialektov vybraných obcí sme získali v obci Skalité od 21 informátorov, v Oščadnici od 14 informátorov a v obci Čierne od 16 informátorov, v hornokysuckej pomedznej nárečovej oblasti v Kornici od 4 (v Klokočove od 4), v Korní od 9, v Turzovke od 6 informátorov (z toho 1 informátorka z mestkej časti Turzovky Turkov).

Od každého informátora z hornokysuckej pomedznej nárečovej oblasti sme získali nárečový materiál podľa dotazníka. Zvukový záznam sme získali od 1 obyvateľa z lokality Turzovka, časti Hlinené, a od 2 informátorov z obce Korňa (20-minútový záznam).

Z goralskej nárečovej oblasti sme získali zvukový záznam od každého informátora. Prepisom vlastných zvukových náhravok (v rozsahu približne 8,5 hodiny čistého zvuku) sme prepísali iba časť. K dispozícii sme mali 79 normostrán vlastného nárečového materiálu.

---

³ Dotazník pre výskum slovenských nárečí (E. Pauliny a J. Štolc, 1947).

⁴ Nárečový materiál z roku 1984 sme porovnávali so zvukovým záznamom, ktorý sme sami získali pri vlastnom výskume. Dokonca sme mali možnosť hovoriť s tými istými informátormi aj po vyše 20-ročnom časovom odstupe.

Transkribované nárečové texty sú obrazom súčasného stavu nárečia aj s porušením normy. Do práce sme zaradili iba stručný výber predovšetkým z vlastnej nárečovej bázy. Objavujú sa v nich hláskoslovné i tvaroslovné javy, ktoré nie vždy korešpondujú s nárečovou formou. Často sú to výsledky interferencie dvoch existenčných foriem slovenského národného jazyka, resp. iného funkčne stabilného jazykového systému.

Nárečové texty sme zoradili podľa jednotlivých lokalít, ktoré sme tematicky odlíšili. Každú nárečovú ukážku sme lokalizovali príslušným chotárom, v ktorom žije konkrétny informátor, od ktorého sme získali nárečový materiál. Rovnako uvádzame pohlavie informátorov a rok ich narodenia. U niektorých informátoroch (pozri číslo nárečovej ukážky 8, 9, 25 – 29) sme nezistili miesto ich bydliska, preto uvádzame osobitnú poznámku *nezistili sme*. Číslo každej ukážky korešponduje s odkazom na ukážku, ktoré uvádzame pri každej osade uvedenej v zozname osád a chotárných názvov, v ktorých sme uskutočnili výskum a ktorý sme zaradili na záver práce. Napokon pod každou nárečovou ukážkou uvádzame údaje o osobe, ktorá nahrala zvukový záznam a prepísala nárečový prehovor. Informáciu sme doplnili o časový údaj.

Okrem vlastnej nárečovej bázy sme do práce zahrnuli dialektologický materiál, ktorý sme získali excerpciou z diplomovej práce Anny Dušalovej (1997) a rigoróznejšej práce Evy Dodekovej (2002). Práce nám poskytli vzácny nárečový materiál z mesta Turzovka, ktorý sme tiež použili pri opise morfolologickej roviny turzovského nárečia.

Nárečové formy, ktoré uvádzame v práci píšeme kurzívou. Nárečové doklady z práce A. Dušalovej, ktoré dokumentujú prítomnosť palatálnych konsonantov autorka označovala grafémami č, š, ž. V našej práci ich uvádzame v podobe *ć, ś, ź* napr. *ćicho, źima, śano*. V závere dizertačnej práce, kde sumarizujeme výsledky našej vedecko-výskumnej činnosti uvádzame aj nárečové formy, ktoré zachytili viacerí explorátori (Eugen Gašinec, Adriana Ferenčíková, Adolf Kellner) a ktorých fonetický prepis sme neupravovali.

Pri výskume dvoch určených rovín sme použili foneticky transkribované texty súvislých nárečových prehovorov. Nárečový materiál (zvukový i dotazníkový) sme prepísali podľa zásad fonetickej transkripcie platných v slovenskej dialektológii s použitím osobitných grafém, ktorú opisujeme v nasledujúcej podkapitole 1.5. Niektoré javy sme dodatočne overovali v teréne.

Po dlhodobom procese transkribovania zvukových nahrávok z jednotlivých lokalít sme výberovou excerpciou získali jednotlivé nárečové javy, ktoré sme spracovali vo fonologickej a morfolologickej analýze, ktorú predkladáme v IV. a V. kapitole.

Rovnako sme do analýz zahrnuli materiál, ktorý sme získali dotazníkovou formou (pozri poznámku pod čiarou č. 3) a ktorý bol podkladom opisu fonologickej roviny skupiny hornokysuckých pomedzných nárečí (Korňa, Kornica, Turzovka).

1.6. Kartografické spracovanie jazykového materiálu

Na základe mapového výrezu žilinského kraja z vektorovej mapy Vmap Sk 1: 200 000, ktorého digitálne spracovanie nám poskytol Geodetický a kartografický ústav v Bratislave sme si vytvorili vlastnú podkladovú mapu.

Mapa č. 1 odzrkadľuje súčasnú štruktúru krajiny a ľudský zásah do nej – väčšie mestské sídla a cesty, štátne hranice. Údaje o vybraných lokalitách a ich menších jednotlivých územných častiach⁵, v ktorých sme uskutočnili vlastný nárečový výskum dokazujú historickosť krajinnej štruktúry. Aby sme poukázali na ráz kysuckej oblasti, mapu sme doplnili kontúrami horstiev a povodí hlavných riek, ktoré ukazujú na prírodné danosti krajiny (primárnu štruktúru krajiny – vodu, les a možnosti osídlenia), orografické celky, horské toky a riečny systém rieky Kysuca.

Podkladovú mapu sme si upravovali podľa vlastných potrieb, do ktorej sme zapisovali jazykový materiál, ktorý sme zapísali do príslušnej lokality. Súčasťou každej mapy je legenda.

Kartografické spracovanie jazykového materiálu nám umožnilo dokumentovať konkrétny nárečový materiál. Napokon, samotné textové ukážky, zaradené na záver dizertačnej práce najlepšie dokumentujú a odzrkadľujú súčasný stav nárečí skúmaných lokalít aj s porušením nárečovej normy, resp. narúšaním pôvodného stavu nárečia.

Mapové vyobrazenia rešpektuje členenie nárečí na území Slovenska, ktoré uvádza prvý zväzok Atlasu slovenského jazyka (1968, s. 4).

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

BALHAR, Jan a JANČÁK, Pavel a kol.: Český jazykový atlas 1. Praha: Academia, nakladatelství Československé akademie věd 1992. 1. vyd. 428 s. 159 obr. tab. máp.

---

⁵ Chotár každej lokality je územne rozdelený na presné diely – tzv. zárubky, ktoré boli odrazom osídľovania krajiny na tzv. kopaničiarskom práve. Podrob. pozri Zoznam osád a chotárných názvov a mapu č. 3 a 4.

- BARTKO, Ladislav: Abovské a spišské nárečia. In: *Studia Academica Slovaca*. 26. 1997, s. 198 – 205. Prednášky XXXIII. letného seminára slovenského jazyka a kultúry. Red. J. Mlacek. Bratislava: Stimul – Centrum informatiky a vzdelávania FF UK.
- BARTKO, Ladislav: Životné jubileum doc. Júlie Dudášovej-Kriššákovej. In: *Slovenská reč*, 1995, roč. 60, č. 2., s. 105 – 107 (k 50. narodeninám J. Dudášovej-Kriššákovej).
- BASARA, Anna a BASARA, Ján: *Opisy fonologiczne polskich puktów ogólnosłowianskiego atlasu języka polskiego. Zeszyt 2. Małopolska. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź. Zakład Narodowy imienia Ossolińskich: Wydawnictwo Polskiej akademii nauk, 1983. 151 s.*
- BEDNÁRIK, Rudolf: *Ľudové staviteľstvo na Kysuciach*. Bratislava: Slovenská akadémia vied 1967. 1. vyd. 244 s.
- BEŇKO, Ján: *Osídlenie Kysúc*. In: *Správy a informácie*. 4. Čadca: Kysucké múzeum 1980, s. 5 – 58.
- BLANÁR, Vincent: *K zániku slov v ľudovej reči*. In: *Jazykovedné štúdie*. 2. Bratislava: Slovenská akadémia vied 1957, s. 65 – 73.
- BOSÁK, Ján: *Nárečia sa menia, postoje zostávajú?* In: *Sociolingvistika Slovaca*. 2. Sociolingvistika a areálová lingvistika. Zost. S. Ondrejovič. Bratislava: Veda 1996, s. 25 – 33.
- BUFFA, Ferdinand: *Atlas slovenského jazyka 3. Tvorenie slov. Časť prvá: Mapy*. Bratislava: Veda 1981. *Časť druhá: Úvod – komentáre – materiály*. Bratislava: Veda 1978. 424 s. a 248 s.
- BUFFA, Ferdinand: *O deminutívach v poľštine a slovenčine*. In: *Studia linguistica Polono-Slovaca*. Tom 1. Red. A. Różycka. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich. Wydawnictwo Polskiej akademii nauk 1988, s. 41 – 47.
- BUFFA, Ferdinand: *Nárečie Dlhej Lúky v Bardejovskom okrese*. Bratislava: Slovenská akadémia vied 1953. 248 s.
- BUFFA, Ferdinand: *O slovnej zásobe šarišských nárečí zo štruktúrneho hľadiska*. In: *Nové obzory. Spoločenskovedný zborník východného Slovenska*, 1982, 24, s. 209 – 215, rus. a nem. res. s. 216. Red. I. Michnovič. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo.
- BUFFA, Ferdinand: *Šarišské nárečia*. Bratislava: Veda 1995. 400 s.
- BULÁKOVÁ, Viera: *Poľnohospodárska terminológia v nárečí obce Novot'*. Diplomová práca. Bratislava: Filozofická fakulta Univerzity Komenského 2001. 94 s.
- DEJNA, Kazimierz: *Z zagadnień ewolucji oraz interferencji językowej*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego 1991. 389 s.

- DODEKOVÁ, Eva: Charakteristika nárečovej terminológie Turzovky. Rigorózna práca. Bratislava: Filozofická fakulta Univerzity Komenského 2002. 154 s.
- DOLNÍK, Juraj – MLACEK, Jozef – ŽIGO, Pavol: Princípy jazyka. Bratislava: Stimul – Centrum informatiky a vzdelávania FF UK 2003. 138 s.
- DORULA, Ján: Slováci v dejinách jazykových vzťahov. Bratislava: Slovenská akadémia vied 1977. 136 s.
- DUDÁŠOVÁ-KRIŠŠÁKOVÁ, Júlia: Depalatalizácia mäkkých konsonantov v goralských nárečiach. Slavica Slovaca, 1986, roč. 21, s. 237 – 246, rus. res. s. 246.
- DUDÁŠOVÁ-KRIŠŠÁKOVÁ, Júlia: Fungovanie rodných mien a priezvisk v pomenovacej sústave goralskej oblasti na Spiši. In: Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego DIV. Prace Językoznawcze. Zeszyt 61. Red. A. Zareba. Warszawa - Kraków, Państwowe Wydawnictwo Naukowe 1979, s. 79 – 81.
- DUDÁŠOVÁ-KRIŠŠÁKOVÁ, Júlia: Goralské nárečia. Bratislava: Veda 1993. 176 s.
- DUDÁŠOVÁ-KRIŠŠÁKOVÁ, Júlia: Goralské nárečia (Poznámky na okraj hesla v Encyklopédii jazykovedy). In: Slovenská reč, 1995, roč. 60, č. 2. s. 92 – 101.
- DUDÁŠOVÁ-KRIŠŠÁKOVÁ, Júlia: Goralské nárečia na slovensko-poľskom jazykovom pomedzí. In: Slovensko-Poľsko, Bilaterálne vzťahy v procese transformácie, 2008, s. 215 – 231. Bratislava: LUFEMA.
- DUDÁŠOVÁ-KRIŠŠÁKOVÁ, Júlia: Kapitoly zo slavistiky. Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Prešovensis. Monografia 27. 1. vyd. Prešov: filozofická fakulta Prešovskej univerzity 2001. 186 s.
- DUDÁŠOVÁ-KRIŠŠÁKOVÁ, Júlia: Kapitoly zo slavistiky 2. Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Prešovensis. Monografia 95. 1. vyd. Prešov: filozofická fakulta Prešovskej univerzity 2008. 312 s.
- DUDÁŠOVÁ-KRIŠŠÁKOVÁ, Júlia: O výskume lexiky goralských nárečí z aspektu teórie jazykových kontaktov. In: Jazykovedné štúdie. 21. Dialektológia. Red. I. Ripka. Bratislava, Veda 1987, s. 112 – 120.
- DUDÁŠOVÁ-KRIŠŠÁKOVÁ, Júlia: Živé mená s toponymickým základom v goralskej oblasti na Spiši. In: VI. slovenská onomastická konferencia. Nitra 4. - 6. apríla 1974. Zborník materiálov. Red. M. Majtán. Bratislava, Veda 1976, s. 61 – 65.
- DUŠALOVÁ, Anna: Nárečový slovník obce Turzovka. Diplomová práca. Bratislava: Pedagogická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave 1997. 82 s.
- ĎURICOVÁ, Adela: Morfológický systém kysuckých goralských nárečí. Diplomová práca. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove 2002. 137 s.
- FERENČÍKOVÁ, Adriana: Inventár syntaktických javov v slovenských nárečiach.

- Bratislava: Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV 1974. 210 s. (spoluautor J. Oravec).
- FERENČÍKOVÁ, Adriana: Jazykový zemepis a diferencovanosť syntaktických javov. In: Nárečia a národný jazyk. Materiály z medzinárodnej vedeckej konferencie (Budmerice 4. – 26. septembra 1997). Red. A. Ferenčíková. Bratislava: Veda 1999, s. 155 – 160.
- FERENČÍKOVÁ, Adriana: Možnosť spracovania syntaxe slovenských nárečí metódou lingvistickej geografie. In: Zápisník slovenského jazykovedca. 11. (tézy a prednáška na 5. celoslovenskom stretnutí jazykovedcov 100 rokov areálovej lingvistiky, konanom v dňoch 3. – 4. 9. 1992 v Banskej Bystrici), 1992, s. 16 – 18.
- FERENČÍKOVÁ, Adriana: Niektoré aspekty spracovania gramatických slov. In: Dialektologický zborník. 2. Materiály z 2. slovenskej dialektologickej konferencie (Zemplínska šírava 30. 9. – 3. 10. 1981). Red. L. Bartko. Prešov, Filozofická fakulta UPJŠ 1986, s. 207 – 214, rus. res. s. 215, nem. res. s. 216.
- FERENČÍKOVÁ, Adriana: Názvy odrôd zemiakov v slovenských nárečiach. In: Tradícia v slove, slovo v tradícii. Inšpiratívny Jozef R. Nižnanský. Zostavili L. Dvornická a M. Smatana. Bratislava: Veda 2007, s. 23 – 31.
- FERENČÍKOVÁ, Adriana: O jednom zhodnom slovensko-poľskom syntaktickom prostriedku (Časové vety so spájacím výrazom *kedy/kiedy*). In: Studia linguistica Polono-Slovaca. Tom 1. Red. A. Różycka. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich. Wydawnictwo Polskiej akademii nauk 1988, s. 15 – 39.
- FERENČÍKOVÁ, Adriana: Pohľad na slovenskú lexiku z okruhu poľnohospodárstva z historického a sociolingvistického aspektu. In: Studia Academica Slovaca. 24. Prednášky 31. Letného seminára slovenského jazyka a kultúry. Red. J. Mlacek. Bratislava, Stimul – Centrum informatiky a vzdelávania FF UK 1995, s. 69 – 74.
- FERENČÍKOVÁ, Adriana: Slovenská roľnícka terminológia z historického a sociolingvistického aspektu. In: Zápisník slovenského jazykovedca. 15. (tézy prednášky konanej dňa 26. 2. 1996 v pobočke Slovenskej jazykovednej spoločnosti pri SAV v Nitre) 1996, s. 19 – 20.
- FERENČÍKOVÁ, Adriana: Striedanie e, a za psl. e v číslovkách päť, deväť. In: Jazykovedné štúdie. 10. Štolcov zborník. Red. J. Ružička. Bratislava: Slovenská akadémia vied 1969, s. 64 – 68.
- FERENČÍKOVÁ, Adriana: Vývin slovenských časových spojok kým, čím, dokiaľ, pokiaľ, zakaiaľ, než, lež. In: Studia linguistica Polono-Slovaca. Tom 3. Red. K. Plater. Wrocław – Warszawa – Kraków: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich. Wydawnictwo Polskiej akademii nauk 1990, s. 163 – 168.
- GOTKIEWICZ, Mieczysław: Polskie osadnictwo Czadeckiego i Orawy (z 17 rycinami i 4 mapami). Katowice: Wydawnictwo Instytutu śląskiego, skład główny nasza księgarnia – Warszawa 1939. s. 8 – 48.

- HABOVŠTIAK, Anton: Atlas slovenského jazyka 4. Lexika. Časť prvá: Mapy. 464 s. Časť druhá: Úvod – Komentáre – Dotazník – Indexy. 368 s. Bratislava: Veda 1984.
- HABOVŠTIAK, Anton: Oravské nárečia. Bratislava: Slovenská akadémia vied 1965. 544 s.
- HABOVŠTIAK, Anton: Slovensko-poľské kontakty v mikrotoponymii Oravy. In: Slavica Slovaca, 1975, roč. 10, č. 1, s. 67 – 72. Bratislava: Slovenská akadémia vied.
- HABOVŠTIAK, Anton: Vplyv valašskej kolonizácie na stredoslovenské nárečie. In: Jazykovedný časopis. 12. 1962, s. 8 – 27.
- HORÁK, Gejza: Dve dialektologické exkurzie. In: Jazykovedný zborník. 4. Bratislava: Slovenská akadémia vied a umení (1. správa o dialektologickej exkurzii do Handlovej a okolia v dňoch 25. – 27. 10. 1949. 2. správa o exkurzii do okolia Mlyňan v dňoch 15. – 17. 5. 1950), 1950, s. 209 – 238.
- HORÁK, Gejza: Nárečie Pohorelej. Bratislava: Slovenská akadémia vied 1955. 251 s.
- HORÁK, Gejza: Reprodukcia v nárečových prehovoroch. In: Jazykovedný zborník. 6. Bratislava: Slovenská akadémia vied a umení, 1952, s. 95 – 121.
- HORECKÝ, Ján.: Úvod do jazykovedy. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1975. 1. vyd. 100 s.
- HORVÁTH, Pavel: Poddaný ľud na Slovensku v prvej polovici 18. storočia. Bratislava: Slovenská akadémia vied 1963. 328 s.
- CHOLUJ, Dominik: Onomastika Kysúc. Čadca: Kysucké múzeum Čadca 1992. 155 s.
- CHOLUJ, Dominik: Skalité. Obecný úrad Skalité 1993.
- KAČALA, Ján: Spisovná slovenčina v 20. stor. Bratislava: Veda 1998. 1. vyd. 96 s.
- KELLNER, Adolf: K charakteristice čadeckých nářečí. In: Linguistica Slovaca 1 – 2, 1939/ 40, s. 220 – 229.
- KELLNER, Adolf: K palatalisaci v čadeckých nářečích. In: Linguistica Slovaca 4 – 6, 1946 – 48, s. 134 – 144.
- KELLNER, Adolf: Úvod do dialektologie. Bratislava: SPN 1954. 113 s.
- KOCÚR, Stanislav a STENCHLÁK, Róbert: Hľa, Boží stánok je medzi ľuďmi... Skalité: Farský úrad 2001.
- KOPEČNÝ, František a kol.: Základní všeslovanská slovní zásoba. Brno: Slovanský ústav 1963. 560 s.

- KRAJČOVIČ, Rudolf: Genéza a vývin východoslovenských nárečí. In: *Studia Academica Slovaca*, 1997, 26, s. 191 – 197. Prednášky 33. letného seminára slovenského jazyka a kultúry. Red. J. Mlacek. Bratislava: Stimul – Centrum informatiky a vzdelávania FF UK.
- KRAJČOVIČ, Rudolf: Náčrt dejín slovenského jazyka. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1971. 196 s.
- KRAJČOVIČ, Rudolf: Slovenčina a slovanské jazyky. Praslovanská genéza slovenčiny. 1. vyd. Bratislava, Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1974. 324, /4/ s.
- KRAJČOVIČ, Rudolf: Slovenčina a slovanské jazyky II. Fonologický vývin. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského 2003. 168 s.
- KRAJČOVIČ, Rudolf: Vývin slovenského jazyka a dialektológia. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1988. 344 s.
- KRÁL, Ábel a SABOL, Ján: Fonetika a fonológia. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1989. 392 s.
- KRIŠŠÁKOVÁ, Júlia: Depalatalizácia mäkkých konsonantov v goralských nárečiach. In: *Slavica Slovaca*, 1986, roč. 21, č. 3, s. 237 – 245.
- KRIŠŠÁKOVÁ, Júlia: K otázke lexiky prechodných nárečí a lexikálnych presahov. In: *Dialektologický zborník. 2. Materiály z 2. slovenskej dialektologickej konferencie. (Zemplínska šírava 30. 9. – 3. 10. 1981.)* Red. L. Bartko. Prešov: Filozofická fakulta UPJŠ, 1986, s. 71 – 80.
- KRIŠŠÁKOVÁ, Júlia: Zmeny v systéme laterál v goralských nárečiach z aspektu slovensko-poľských jazykových kontaktov. In: *Studia linguistica Polono-Slovaca*. 1. 1988, s. 7 – 13.
- KUBÁNIOVÁ, Sandra: Jazyk ľudového rozprávania v obci Skalité. Diplomová práca. Bratislava: Filozofická fakulta Univerzity Komenského 2000. 74 s.
- LAMPRECHT, Arnošt: Praslovanština. Brno: Univerzita J. E. Purkyně v Brně – filozofická fakulta. 1987. 199 s.
- MAŁECKI, Mieczysław: *Dialekty polskie i słowiańskie*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego 2004. 382 s.
- MAŁECKI, Mieczysław: *Język Polski na południe od Karpat (Spisz, Orawa, Czadeckie, Wyspy językowe) z 2 mapami*. Kraków: Biblioteczka towarzystwa miłośników języka polskiego nr. 12. Drukarnia Uniwersytetu Jagiellońskiego 1938, s. 4 – 33.
- MAŁECKI, Mieczysław: *Polskie teksty gwarowe z Czadeckiego*. In: *Zborník Matice slovenskej*. 18. Martin: Matica slovenská 1940, č. 18, s. 103 – 105.
- MAŁECKI, Mieczysław a NITSCH, Kazimierz: *Atlas językowy polskiego Podkarpacia*,

- Część 1: Mapy. Kraków: Polska akademja umiejętności 1934. 500 máp.
- MAŁECKI, Mieczysław a NITSCH, Kazimierz: Atlas językowy polskiego Podkarpacia, Część 2: Wstęp, objaśnienia, wykazy wyrazów. Kraków: Polska akademja umiejętności 1934. 112 s.
- MIHÁL, Ján: Pokus o etymológiu niektorých dialektizmov. In: Jazykovedné štúdie. 9. Dejiny a dialektológia. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1966, s. 169 – 196.
- MLACEK, Jozef: Štvrtstoročie činnosti frazeologických komisií. In: Slovenská reč, 2007, roč. 72, č. 2, s. 107 – 114.
- MÚCSKOVÁ, Gabriela: Diglosia v slovenskej jazykovej situácii. In: Jazykovedný časopis I, 2007, roč. 58, s. 47 – 53.
- MÚCSKOVÁ, Gabriela: Nárečie a spisovný jazyk v bežnej hovorenej komunikácii obyvateľov Gelnice. Dizertačná práca. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV 2006. 241 s.
- NITSCH, Kazimierz: Monografie polskich cech gwarowych. Nakładem Akademii Umiejętności. Kraków: Skład główny w księgarni G. Gebethnera i spółki 1916, s. 11 – 40.
- NIŽNANSKÝ, Jozef: O bialoši a jeho názve. In: Tradícia v slove, slovo v tradícii. (Inšpiratívny Jozef R. Nižnanský). Zost. Ľ. Dvornická a M. Smatana. Bratislava: Veda 2007, s. 232 – 234.
- NIŽNANSKÝ, Jozef a RIPKA, Ivor: Charakteristika nárečí zátopovej oblasti na Kysuciach. In: Správy a informácie. 4. Čadca: Kysucké múzeum 1980, s. 59 – 91.
- NOVÁK, Ľudevít: K otázce jerových střídnic a kontrakce v střední slovenštině. Praha: Státní tiskárna 1932. 55 s.
- ONDRUŠ, Šimon – SABOL, Ján: Úvod do štúdia jazykov. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1981. 1. vyd. 320 s.
- ORAVEC, Ján: Reč ľudových piesní a nárečová norma. In: Jazykovedné štúdie. 2. Bratislava: Slovenská akadémia vied 1957, s. 74 – 85.
- ORAVEC Ján, BAJZÍKOVÁ Emília, FURDÍK, Juraj: Súčasný slovenský spisovný jazyk Morfológia. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1984. 1. vyd. 232 s.
- PALKOVIČ, Konštantín: Slovenské nárečia. Príručka pre terénny výskum. Banská Bystrica: Krajské osvetové stredisko 1981. 143 s.
- PASTRNEK, František: Slovenský jazyk. In: Slovenské pohľady. 15. 1895, s. 57 – 59, s. 118 – 122, s. 252 – 256, s. 438 – 443.

- PAULINY, Eugen: Fonológia spisovnej slovenčiny. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1968. 2. prepr. vyd. 124 s.
- PAULINY, Eugen: Fonologický vývin slovenčiny. 1. vyd. Bratislava: Slovenská akadémia vied 1963. 360 strán, 59 máp.
- PAULINY, Eugen: K vyvinu spisovného jazyka a nářečí. In: Jazykovedný zborník IV, 1950, s. 41 – 44. Red. J. Stanislav. Bratislava: Slovenská akadémia vied a umení.
- PAULINY, Eugen: Nárečie zátopových osád na hornej Orave. Bratislava: Slovenská akadémia vied 1947. 131 s.
- PAULINY, Eugen: O vývine kongruentného skloňovania. In: Slovenská reč, 1982, roč. 47, č. 1, s. 3 – 11.
- PAULINY, Eugen: Slovenské nárečia za socializmu. In: Slovenská reč, 1976, roč. 41, s. 23 – 26.
- PAULINY, Eugen: Štruktúra slovenského slovesa. Bratislava: Slovenská akadémia vied a umení 1942. 112 s.
- PAULINY, Eugen: Výskum dejín slovenčiny od oslobodenia. In: Jazykovedný časopis 11, 1960, s. 165 – 174.
- PAULINY, Eugen: Vývin slovenskej deklinácie. Rukopis upravil a doplnil P. Žigo. 1. vyd. Bratislava, Veda 1990. 270 s.
- PAULINY, Eugen: Úvodný referát. In: Hovorená podoba spisovnej slovenčiny. Referáty a diskusné príspevky z konferencie dňa 6. – 9. 10. 1965, s. 1 – 9.
- PAULINY, Eugen a ŠTOLC, Jozef: Dotazník pre výskum slovenských nářečí (Atlas slovenského jazyka). Bratislava: Slovenská akadémia vied a umení 1947. 1. vyd. 100 s.
- PIKOROVÁ, Jana: Konferencia o úlohách a problémoch slov. dialektológie (z dní 29. 2. – 1. 3. 1960). In: Jazykovedný časopis, 11, 1960, s. 190 – 200.
- PODOLÁK, Ján: Žiarové hospodárenie. In: Tradičné poľnohospodárstvo na Slovensku. Trnava: ASCO 2008, s. 261 – 271.
- RAMŠÁKOVÁ, Anna: Dialekt v obci Skalité. Diplomová práca. Bratislava: Filozofická fakulta Univerzity Komenského 2005. 99 s.
- RAMŠÁKOVÁ, Anna: Hláskoslovie goralských nářečí v obci Čierne, Oščadnica, Skalité. In: Zborník Kysuckého múzea 12/2009. 35 rokov múzea kysuckej dediny. Čadca: Kysucké múzeum v Čadci 2009, s. 261 – 288.
- RAMŠÁKOVÁ, Anna: Komparácia variantov fonologického systému goralských nářečí obcí Čierne, Oščadnica, Skalité. In: Varia XVIII, Zborník abstraktov, Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, Slovenská jazykovedná spoločnosť pri

SAV. Prešov 2009, s. 150 – 152. + CD – Zborník plných príspevkov z XVIII. kolokvia mladých jazykovedcov, s. 596 – 612.

- RIPKA, Ivor: Aspekty slovenskej dialektológie. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove. Fakulta humanitných vied 2002. 113 s.
- RIPKA, Ivor: Ciele a možnosti celonárodného nárečového slovníka. In: Dialektologický zborník. 2. Materiály z 2. slovenskej dialektologickej konferencie. (Zemplínska šírava 30. 9. – 3. 10. 1981.) Red. L. Bartko. Prešov: Filozofická fakulta UPJŠ 1986, s. 145 – 153, rus. res. s. 154, nem. res. s. 155.
- RIPKA, Ivor: Dialektika dialektológie. In: Nárečia a národný jazyk. Materiály z medzinárodnej vedeckej konferencie (Budmerice 24. – 26. septembra 1997) Ed.: A. ferenčíková. Bratislava: Veda 1999, s. 99 – 104.
- RIPKA, Ivor: Miesto dialektov v súbore útvarov národného jazyka. In: Jazykovedné štúdie. 15. Red. J. Ružička. Bratislava: Veda 1980, s. 227 – 231.
- RIPKA, Ivor: O niektorých slovenských a poľských prirovnaniach. (Príspevok k porovnávacej frazeológii.) In: Studia linguistica Polono-Slovaca. 1. Red. K. Rymut et al. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź, Zakład Narodowy imienia Ossolińskich – Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk 1988, s. 175 – 182, poľ. res. s. 182.
- RIPKA, Ivor: Vzťah spisovnej slovenčiny a nárečí z aspektu jazykovej kultúry. In: Spisovná slovenčina a jazyková kultúra. Red. M. Považaj. Bratislava: Veda 1995, s. 46 – 52.
- RIPKA, Ivor: Tradícia a jazyková kultúra. In: Jazyková politika a jazyková kultúra. Materiály z vedeckej konferencie konanej v Smoleniciach v Domove vedeckých pracovníkov SAV 17. – 19. apríla 1985.
- RIPKA, Ivor: Úloha slovenských nárečí v súčasnej jazykovej situácii. In: Dynamické tendencie v jazykovej komunikácii. Materiály z vedeckej konferencie konanej v Smoleniciach 23. – 25. mája 1988. Red. J. Bosák. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV 1990, s. 120 – 127.
- RIPKA, Ivor: Vecný slovník dolnotrenčianskych nárečí. Bratislava: Veda 1981, 338 s.
- SERVÁTKA, Marián: Lexikálna interferencia a jazyková korekcia pri jazykovom kontakte. Prednášky 24. letného seminára slovenského jazyka a kultúry. In: Studia Academica Slovaca. 17. Red. J. Mistrík. Bratislava: ALFA 1988, s. 419 – 433.
- SERVÁTKA, Marián: Otázky jazykovej interferencie v slovenskom jazyku na Spiši v Poľsku. Prednášky 22. letného seminára slovenského jazyka a kultúry. In: Studia Academica Slovaca. 15. Red. J. Mistrík. Bratislava: ALFA 1986, s. 413 – 426.
- SERVÁTKA, Marián: Prejavy fonetickej interferencie v rámci slovensko-poľských kontaktov. In: Studia linguistica Polono-Slovaca. 2. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra Slovenskej akadémie vied 1990, s. 22 – 35.

- SLÁDEČKOVÁ, Mária: Lexika kysuckých nářečí. Diplomová práca. Prešov: Filozofická fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Prešove 1993. 94 s.
- STANISLAV, Ján: Dejiny slovenského jazyka. I. Úvod a hláskoslovie. 3. vyd. Bratislava: Slovenská akadémia vied 1967. 712 s.
- STANISLAV, Ján: Dejiny slovenského jazyka. 2. Tvaroslovie. 1. vyd. Bratislava: Slovenská akadémia vied 1958. 743, /1/ s.
- STANISLAV, Ján: Liptovské nárečia. Martin: Matica slovenská 1932. 1. vyd. 562, /2/ s. + 12 máp.
- STANISLAV, Ján: Pôvod východoslovenských nářečí. In: Bratislava. 9. 1935, s. 51 – 89.
- SUPUKA, Ján – SCHLAMPOVÁ, Tatiana – JANČURA, Peter: Krajinárska tvorba. Vysokoškolské skriptá. Zvolen: Technická univerzita vo Zvolene, Fakulta ekológie a environmentalistiky a Katedra tvorby krajiny 1999. s. 15 – 20.
- SZCZOTKA, Pawel.: O gwarach Czadeckich. In: Czadecka Ojcowizna (zborník). Praca zbiorowa pod redakcj□ Krzysztofa Nowaka. Lublin: Ośrodek Studiów Polonijnych i Społecznych PZKS 2000. s. 63 – 78.
- ŠEMBERA, Alois Vojtěch: Základové dialektologie československé. Viedeň 1864. s. 79 – 80.
- ŠTIKA, Jaroslav: Tešínsko. 5. díl. Tešínská lidová kultura a polská národnostní menšina. Muzeum Tešínska a Valašské muzeum v přírode. Šenov u Ostravy: Tilia 2003. 200 s.
- ŠTOLC, Jozef a kol.: Atlas slovenského jazyka 1. Vokalizmus a konsonantizmus. Časť prvá: Mapy. Časť druhá: Úvod – komentáre – materiály. Bratislava: Veda 1968. 314 s. a 200 s.
- ŠTOLC, Jozef a kol.: Atlas slovenského jazyka 2. Flexia. Časť prvá: Mapy. Bratislava: Veda 1981. Časť druhá: Úvod – komentáre – materiály. Bratislava: Veda 1978. 316 s. a 192 s.
- ŠTOLC, Jozef.: Niekoľko poznámok k práci Zdzisława Stiebra „Ze studjów nad gwarami słowackimi południowego Spisza“. Lud Słowiański 1. Zeszyt 1. Dziel A. Kraków 1929, s. 61 – 138. In: Bratislava. 8. 1934, s. 108 – 112.
- ŠTOLC, Jozef.: Niekoľko myšlienok o národnom jazyku a nárečiach. In: Jazykovedný zborník Slovenskej akadémie vied a umení. 4. Red. J. Stanislav. Bratislava: Slovenská akadémia vied a umení 1950, s. 50 – 53.
- ŠTOLC, Jozef: O súčasnej slovenskej dialektológii. In: Jazykovedné štúdie. 2. Dialektológia. Bratislava: Slovenská akadémia vied 1957, s. 7 – 18.

- ŠTOLC, Jozef: Reč Slovákov v Juhoslávii. Bratislava: Slovenská akadémia vied 1968. 356 s.
- ŠTOLC, Jozef: Slovenská dialektológia. Bratislava: Veda 1994. 179 s.
- ŠTOLC, Jozef: Slovenská dialektológia v rokoch 1945 – 1960. In: Jazykovedný časopis. 11. 1960, s. 175 – 187.
- ŠTOLC, Jozef: Slovensko-poľské jazykové pomedzie a jeho výskum, Jazykovedný Časopis. 15. 1974, 1, s. 60 – 67.
- UŠAK, Jozef: Reťazové sídelné formy na Slovensku. In: Ľudové stavitel'stvo v karpatskej oblasti. Ved. redaktor J. Mjartan. Bratislava: Veda 1974, s. 183 – 189.
- VÁŽNÝ, Václav: Nářečí slovenská. In: Českolovenská vlastivěda. Díl 3. Jazyk. Praha: SFINX – Bohumil Janda 1934, s. 219 – 310.
- VÁŽNÝ, Václav: Z mezislovanského jazykového zeměpisu. Příspěvky k dokumentární hodnotě díla M. Małeckí i K. Nitsch Atlas językowy polskiego Podkarpacia. Kraków 1934. Praha: ORBIS 1948. 259 s.
- VRTEL', Ladislav: Heraldický register Slovenskej republiky. 1. zv. Martin: Matica Slovenská 2000. 277 s.
- VRTEL', Ladislav: Heraldický register Slovenskej republiky. 2. zv. Martin: Matica Slovenská 2001. 274 s.
- VRTEL', Ladislav: Heraldický register Slovenskej republiky. 3. zv. Martin: Matica Slovenská. 2003. 304 s.
- ZARĘBA, Alfred: Z polsko-słowackich stosunków językowych. Szkic głosowni gwary oszczadnickiej. In: Studia linguistica Polono-Slovaca. Tom 1. Red. A. Różycka. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich. Wydawnictwo Polskiej akademii nauk 1988, s. 15 – 39.
- ŽILINČÍK, Ivan: Stručný náčrt osídlenia horných Kysúc a hraničných sporov o toto územie. O gwarach Czadeckich. In: Czadecka Ojcowizna (zborník). Praca zbiorowa pod redakcją Krzysztofa Nowaka. Lublin: Ośrodek Studiów Polonijnych i Społecznych PZKS 2000, s. 27 – 35.
- ŽIGO, Pavol: Dudášová-Kriššáková, J. Goralské nářečia. Bratislava 1993. – In: Slavica Slovaca. 30. 1995, s. 76 – 78. (ref.)
- Čierne. Čierne: Obecny' úrad Čierne 1998. 104 s.
- Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska 1. Kol. redaktorov. Bratislava: Veda 1995. 484 s.
- Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska 2. Kol. redaktorov. Bratislava: Veda 1995. 448 s.

Kysuce a Kysučania. Kysucká encyklopédia. Čadca: Kysucké múzeum 2004. 280 s.

Malá encyklopédia Slovenska A – Ž. Red. A. Šumec. Bratislava: Veda 1987. 664 s.

Páni majstri. Remeslá, obchod a živnosti v Turzovke. Zost. I. Gajdičiar. Turzovka: Spolok priateľov Turzovky, občianske združenie 2003. 333 s.

Skalité. Skalité: Obecný úrad Skalité 2005. 225 s.

Slovensko. Ľud – II. časť. Ved. red. B. Filová a J. Mjartan. Bratislava: Obzor 1975. 488 s.

Slovník slovenských nárečí. 1. zv. A – K. Ved. red. I. Ripka. Bratislava: Veda 1994.
936 s.

Slovník slovenských nárečí. 2. zv. L – P (povzchádzať). Ved. red. I. Ripka. Bratislava:
Veda 1994. 1066 s.